

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО НАТУРАЛІСТИЧНИЙ
ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

СЕРІЯ « ДОМАШНІ УЛЮБЛЕНЦІ»

ЮНОМУ КРОЛЕВОДУ

**(рекомендації по догляду, годівлі та
утриманню)**

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО НАТУРАЛІСТИЧНИЙ
ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

СЕРІЯ « ДОМАШНІ УЛЮБЛЕНЦІ»

ЮНОМУ КРОЛЕВОДУ

**(рекомендації по догляду, годівлі та
утриманню)**

ТЕРНОПІЛЬ 2013

Методичний посібник вміщує відомості про породи , походження, основні господарські та корисні біологічні особливості кролів, як сільськогосподарських тварин.

Методичні рекомендації розраховані на вчителів біології, керівників гуртків загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, студентів педагогічних вузів біологічних спеціальностей .

Рекомендовано до друку методичною радою обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (протокол № 2 від 18.03.2013р.)

Рецензенти: заступник директора по навчальній частині Тернопільського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Кухарська Т.А.

Підготували: методист Тернопільського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Березіцька М.М., керівник гуртків Єднорович О.Я.

Відповідальний за випуск: директор Тернопільського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Герц І.І.

ЗМІСТ

1. Вступ.
2. Походження й основні господарські і корисні біологічні особливості кролів.
3. Корми та годівля кролів.
4. Яка клітка краща.
5. Техніка розведення кролів
6. Окріл
7. Відлучення молодняку.
8. Породи кролів, які розводять аматори.
9. Цікаво про тварин. Мова кролів.
7. Використана література.

ВСТУП

Тваринний світ з його надзвичайною різноманітністю розмірів, форм, будови, забарвлення, способу життя вивчений досі недостатньо. Жоден учений-зоолог не може дати відповіді на просте запитання: а скільки ж усього видів тварин, великих і малих, входить до складу фауни нашої планети?

Багато тварин приручених людиною вже давно стали жити поряд з нею, більше того, вони стали домашніми улюбленцями, «членами родини», все це покладає на нас певні зобов'язання. Ми відповідальні за тих кого приручили, а тому мусимо належним чином доглядати за ними. Для цього нам потрібні певні знання, життєвий досвід, терпіння та спостережливість.

На базі Тернопільського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді вже багато років діє куток живої природи де мешкають хом'яки, морські свинки, шиншили, піщанки, декоративні кролики та папуги. За багаторічними спостереженнями та практичним досвідом роботи з дрібними тваринами можна зробити висновок про їх надзвичайні особливості поведінки. Саме тому було започатковано випуск серії збірок «Домашні улюбленці», яка буде цікава для всіх, хто любить тварин і хоче щоб у нього, вдома жило звірятко. Вона розрахована на широке коло читачів які хочуть більше дізнатися про особливості своїх домашніх улюбленців.

«Юному кролеводу» – третя збірка цієї серії.

ПОХОДЖЕННЯ Й ОСНОВНІ ГОСПОДАРСЬКІ І КОРИСНІ ОСОБЛИВОСТІ КРОЛІВ.

Свійський кроль походить від дикого. Батьківщиною дикого кроля вважають Південну і Середню Європу. Особливо багато кролів водилося в Іспанії, Італії. Кролі належать до ряду Зайцеподібних; родини Зайцевих; роду Кролів.

Європейський дикий кроль був одомашнений і дав початок свійським породам кролів. Дикий кроль має довжину тіла до 40 см, живу масу до 3 кг. Хутро темно – сіре з рудуватим відтінком. Живуть кролі колоніями, роблять нори в лісах, парках, вздовж морських берегів. Нору вистилають пухом.

Розмножуються влітку, даючи 3 – 4 окроли. Тривалість вагітності – 28 – 32 дні, народжують близько 5 кроленят і годують їх до місяця.

Під впливом одомашнення змінилися жива маса (до 9 кг), довжина тіла (до 70 см), кістяк, форма будови тіла, внутрішніх органів.

У процесі одомашнення дикого кроля людина використала позитивні його властивості і штучним добром і підбором, створенням відповідних умов годівлі та утримання вивела нові породи кролів, які мають господарське значення.

На сьогодні у світі відомо близько 200 порід кролів. Породи кролів розділяють на три основні напрями: м'ясні, м'ясо – шкуркові, пухові.

Європейський дикий кроль – єдиний вид родини кролів, що був одомашнений і дав початок великій кількості порід, яких сьогодні розводять на всіх континентах.

Сучасні свійські кролі відрізняються від диких за живою масою, скороспілістю, величиною і будовою тіла, плодючістю, забарвленням і якістю волосяного покриву, поведінкою. Кролі мають цінні біологічні властивості, знання і уміле використання яких сприятиме успішному розведенню кролів. Це, насамперед, висока плодючість, скороспілість, короткий період сукрільності.

Плодючість – одна з цінних властивостей кролів, яка залежить не стільки від породи, скільки від індивідуальних особливостей, віку тварини, умов годівлі та утримання. За один окріл від самки одержують до 24 кроленят.

Одомашнені кролі легко паруються з дикими і дають плодюче потомство. Сукрільність у кролиць триває в середньому 30 днів. Жива маса кроленят при народженні 40 – 60 г. У приплоді їх може бути від 1 до 19, найчастіше 6 – 8 кроленят.

Домашні кролі відзначаються високою енергією росту як в ембріональній, так і в постембріональній період.

Висока інтенсивність росту молодняка кролів в ранній постембріональній період (до 2–3 – місячного віку) зумовлена високими поживними якостями молока самок.

Ріст і розвиток. Кроленята народжуються сліпими і голими. За 5-7 днів їхня жива маса збільшується у два рази, тулуб покривається довгим остьовим волоссям. У 3-тижневому віці жива маса приплоду зростає в 5-6 разів, а первинний волосяний покрив досягає повного розвитку. До цього часу кроленята залишають гніздо й починають самостійно поїдати корм. Швидкий ріст їх у цей період пояснюється високою поживністю молока кролематок. В перші два дні після народження кроленята живляться молозивом. У молоці кролематок міститься 10-15 % білка, 10-20 % – жирів, 1,5-3 % мінеральних речовин.

Кроленят самка годує 4 – 5 разів на добу, звичайно в той час, коли її ніхто не турбує. На 5-7-й день життя кроленята вкриваються шерстю і в гнізді лежать не так щільно, як в перші дні. На 10-13-й день у них прорізуються очі, а на 17-20-й день кроленята починають виходити з гнізда. До цього періоду вони живляться тільки молоком матері.

По виході з гнізда кроленята починають гризти все, що є в годівниці. У цей період треба особливо уважно стежити за станом їх здоров'я. Корм у годівниці повинен бути доброякісний, завжди свіжий.

КОРМИ ТА ГОДІВЛЯ КРОЛІВ

Годівля кролів – це найсерйозніша і найвідповідальніша робота на кролячій фермі. Годівлею можна досягти не тільки швидкого росту, збільшення живої маси, а й змінити екстер'єр тварини.

Встановлено, що коли взяти з одного гнізда дві одночасно народжені тварини, від одних і тих же батьків, і одну змалку годувати

дуже добре, а друга щоб завжди недоїдала, то через невеликий проміжок часу перша тварина швидко виросте, а друга залишиться малою і миршавою. Це результат недоїдання, хоч склад кормів за вмістом, як білка так і вуглеводів, жирів, вітамінів та мінеральних сполук був однаковий для обох тварин.

Так само, коли одну тварину з молодого віку годувати кормами з достатньою кількістю білків, то вона нормально ростиме і розвиватиметься і буде здоровою і рухливою.

Навпаки, якщо з молодого віку годувати тварину нормами, в яких мало білків, то вона або зовсім не ростиме, або буде рости й розвиватися дуже повільно і буде малорухливою.

Отже, достатня годівля прискорює ріст і розвиток тварин, вони стають скороспілими і вирощування їх обходиться дешевше. Велику роль у цьому відіграє постачання тваринам необхідних поживних речовин з кормом, що відіграють важливу роль у «будівництві» організму тварин.

На відміну від дикого свійський кроль все життя проводить у клітці. Через те кролівник завжди повинен особливо уважно і сумлінно ставитись до годівлі цієї тварини.

Щоб правильно організувати годівлю кролів, треба, враховуючи їх природні потреби, створити такий тип годівлі, який забезпечив би добрий розвиток тварини при найменших виробничих затратах.

Кролям згодують найрізноманітніші корми: зелені, грубі, коренебульбоплоди, силосні, концентровані, мінеральні і корми тваринного походження.

Всі перелічені групи кормів мають різну поживність, тобто по – різному задовольняють природні потреби тваринного організму в кормі. Щоб правильно годувати кролів, треба знати, які поживні речовини необхідні для їх нормального розвитку, життєдіяльності і в яких кормах ці поживні речовини містяться.

Для нормального росту і розвитку кролям необхідні білок, жири, вуглеводи, вітаміни. Але немаловажну роль в годівлі мають мінеральні корми. Мінеральні корми відіграють важливу роль в усіх процесах обміну речовин, що відбуваються в організмі. Потреба кролів у мінеральних значно більша в зв'язку з їх високою скороспілістю порівняно з іншими сільськогосподарськими тваринами.

Самки кролів за добу виділяють з молоком 1.32 г кальцію, 0.07 г магнію, 0.9 г фосфору, 0.43 г калію, 0.3 г натрію, забезпечуючи потребу в них молодняка.

Як правило, необхідна кількість мінеральних речовин надходить до організму кролів з тим набором кормів, які входять до складу раціону.

Проте наявність мікроелементів в окремих кормах залежить від ряду факторів (агрохімічних зон, кліматичних умов, систем внесення добрив), тому необхідний рівень знань про норми потреби кролів в окремих найбільш важливих мінеральних речовинах.

Кролям потрібні залізо, мідь, марганець, кобальт, магній, калій, кухонна сіль. Але основними мінеральними речовинами вважаються фосфор і кальцій .

Кальцій в організмі кроля є основним матеріалом для утворення кісткової тканини. Крім цього, кальцій входить до складу клітин організму, бере участь у регулюванні реакції крові, збудженні м'язової і нервової тканин, зсіданні крові. Обмін кальцію тісно пов'язаний з функціями залоз внутрішньої секреції і вмістом вітамінів. При недостатній кількості кальцію в організмі порушується розвиток плодів, відмічається помутніння кришталіків, остеомалаяція.

Особливу увагу приділяють мінеральному живленню сукрільних і лактуючих самок.

Фосфор і кальцій становлять основу кісткової тканини кролів. Багато фосфору є в залозних тканинах, м'язах, нервовій тканині. Фосфорна кислота бере участь в обміні вуглеводів і жирів.

Нестача фосфору в організмі кролів або порушення його нормального співвідношення з кальцієм призводить до рахіту, остеомалаяції, остеопорозу, остеофіброзу, офосфорозу.

Недостача фосфору і кальцію часто спостерігається при ущільнених окролах. Організм самки віддає дуже багато мікроелементів при поєднанні сукрільності і лактації. Сукрільна самка віддає всі поживні речовини зародкам, а лактуюча самка віддає також багато поживних речовин і зокрема фосфору і кальцію. В таких випадках спостерігається захворювання самок або загибель.

Щоб уникнути таких неприємних випадків, ми підготували самок і молодняк розтертою до борошно подібного вигляду шкаралупи курячих яєць. Це борошно ми додавали до соковитих кормів або до концентрованих. Поїдаючи таку добавку, кролі наші були здорові, молодняк добре розвивався, самки були здорові. У кролів не спостерігалось ні рахіту, ні остеомалаяції, ні інших захворювань.

ЯКА КЛІТКА КРАЩА

Найпростіший тип крільчатника – вольєр з клітками. Вольєри – невеличкий двірник, площа якого залежить від кількості кліток, огорожується металевою сіткою. Клітки розташовують фасадом на південний схід або захід.

Основне поголів'я кроликів розміщується в індивідуальних клітках із вбудованими відділеннями, що збирають блоками. Ясла виготовляються з металевої сітки, яка має вічка 30x30мм. Гніздове відділення кожної клітки відгороджується перегородкою і лазом 20x20 см і має ширину 60см. Його підлога натягується з металевої оцинкованої сітки з вічками 18x18 мм. На дверях годівельного відділення кріпляться поїлки і годівниця для концентрованого корму.

Годівниця для зеленого корму знаходиться посередині між заблокованими клітками. Вона замінює бокові стінки. Виготовляється з металевої сітки з вічком 30х30 мм.

Молодняк можна тримати в таких же клітках по 3 – 4 кроленяти, не влаштовуючи в них гніздових відділень, або будують для них спеціальні групові клітки чи вигули зі сховищами.

ТЕХНІКА РОЗВЕДЕННЯ КРОЛІВ

Кролі належать до багатоплідних, скороспілих тварин, які швидко розмножуються. Ці властивості кролів зумовлюються як породними й індивідуальними особливостями (спадковість), так і умовами годівлі й утримання. Тому, розводячи кролів, треба завжди дбати про поліпшення їхніх породних якостей та створення якнайкращих умов утримання та годівлі.

Велика скороспілість і висока плодючість кролів дають змогу одержати від однієї самки 200 і більше кроленят на рік. Уперше спаровувати кролів можна у віці 4-5 міс. Для порід середніх і 5-6 міс. Для порід великих розмірів за умови, що тварини добре розвинені й мають відповідно живу масу

2-2.5 та 3.5 кг. Таке раннє парування кролів можливе завдяки їхній високій скороспілості. За належної годівлі та правильного утримання воно шкідливо на розвитку тварин не позначається.

Однією з важливих умов успішного розведення кролів є своєчасність підготовки до першого парування. На час спаровування самки і самці мають бути в стані вище середньої вгодованості. Недостатня вгодованість, пригнічений стан самців і самок може бути наслідком їх захворювання або несприятливих умов утримання та поганої годівлі. Хворих та підозрілих на захворювання тварин негайно відокремлюють від основного стада (ізолюють) і лікують. До парування таких тварин не допускають. Виснажених, недостатньо вгодованих кролів спаровування не дозволяється.

Проводити парування й одержувати окроли можна в будь-яку пору року, оскільки у кролів сезонності в розмноженні немає.

Влітку кроликів парують рано-вранці або ввечері, а взимку – в найтеплішу пору дня – з 11 до 15-ї год. Самок, що прийшли в охоту, для спаровування пускають в клітку самця.

Сукрільність можна визначити на 12-14-у добу після парування

ОКРІЛ

Сукрільність самок триває в середньому 30 діб з відхиленням в той чи інший бік на 1-2 доби. В одному окролі кролиці 6-9 кроленят, а іноді 15 і більше. Окріл відбувається переважно вночі і триває 15-30 хв. Мертвонароджених і дефективних кроленят із гнізда видаляють.

Кроленят народжуються голими і сліпими. Через 5-6 діб вони вкриваються пухом, а на 10-14 –у добу в них розплющують очі. До 15-20-денного віку основним кормом для кроленят є молоко матері. Якщо у самки його досить, то кроленята в період молочного живлення розвиваються нормально, мають гладеньку і блискучу шкіру, наповнений шлуночок і поводять себе спокійно.

Звичайно протягом року відбувається 3-4 (а іноді і більше) окроли. Бажано так організувати проведення окролів, щоб якнайбільше кроленят одержати у першій половині року, оскільки на час масового забою кролів (листопад-грудень) вони вже матимуть шкурки високої якості. З цією метою практикують проведення зимових окролів, парування в січні-лютому, щоб уже в лютому-березні одержати перший окріл.

Кількість окролів від кожної самки протягом року, строки парування кролів, тривалість підсосу і період відлучення молодняку встановлюють індивідуально.

ВІДЛУЧЕННЯ МОЛОДНЯКУ

При ущільнених окролах кроленят відлучають від матки на 26-29-ту добу після народження. Усіх кроленят, що знаходяться під самкою, відлучають одночасно. Слабких та відсталих у рості відсаджують в окрему клітку і підгодовують ще 5-8 діб підсосом, використовуючи для цього інших самок.

За звичайних окролів відлучання провадять у 30-денному віці. Насамперед відлучають добре розвинений і вгодований молодняк; слабших кроленят залишають під самкою ще на 5-6 діб.

ПОРОДИ КРОЛІВ, ЯКІ РОЗВОДЯТЬ АМАТОРИ

Новозеландський білий належить до середніх порід. Його жива маса – від 3,5 до 5 кг. Тіло надзвичайно щільне, коротке, із широкими грудьми і тазом. Кролі цієї породи – альбіноси, плідючі, швидко ростуть,

придатні для виробництва кроленят-бройлерів у будь-яких умовах утримання.

Каліфорнійський кріль також належить до середніх порід м'ясного типу. Його жива маса від 3,5 до 5 кг. Забарвлення волосяного покриву горностаєве, до того ж стандартний малюнок чорний. Що ж до типу, то він схожий на новозеландського кроля, продуктивні властивості і вимоги до утримання ті ж, що й у новозеландського білого кроля.

Нитранський кріль. Це порода м'ясного напрямку. Тварина середніх розмірів, жива маса 3,5—5 кг. За типом і контурами малюнка кріль схожий на каліфорнійського. Забарвлення димчасте. Продуктивні властивості і потреби в умовах утримання такі самі, як у новозеландського білого

Бургундський кріль — середніх розмірів, м'ясного напрямку, з живою масою 3,5—5 кг. Забарвлення волосяного покриву жовто-червоне. За типом він нагадує новозеландського білого кроля, має ті ж продуктивні властивості і так само вимогливий до умов утримання.

Угорський білий — порода м'ясного напрямку, жива маса від 5 до 6 кг.

Великий мардер. Також м'ясного напрямку, жива маса 3,5 до 5 кг, забарвлення волосяного покриву таке ж, як у коричневого мардера.

Великий баран. Кріль великої м'ясо-шкуркової породи. Його жива маса 5—5,5 кг і більше. Для нього характерна щільна статура, голова горбоноса, так звана бараняча, з обвислими вухами. Трапляються одноколірні і строкаті кролі з малюнком сірого, залізистого, білого, жовтого агути, блакитного, димчастого, чорного, жовтого кольору, кольору гаванна і шиншила. Цей кріль, невибагливий до умов утримання.

Моравський велетень належить до порід м'ясо-шкуркового типу. Тулуб його циліндричної форми, кінцівки — короткі, забарвлення світле, блакитнувато-сталеве. Кріль цієї породи невибагливий, придатний для розведення і початківцями.

Велика шиншила. Породи м'ясо-шкуркового типу, жива маса 4—5,5 кг. Має міцну статуру і шиншилове забарвлення волосяного покриву. Це невибагливий, плідючий і життєздатний кріль.

Французький сріблястий. Кріль породи м'ясо-шкуркового типу, живою масою 4—4,5 кг. Забарвлення волосяного покриву нагадує старе срібло.

Великий світло-сріблястий. Подібний до французького сріблястого кроля. Забарвлення волосяного покриву світліше, аж до молочного кольору.

Мекленбурзький метелик. Кріль м'ясної породи. Жива маса 3,5—5,5 кг. Забарвлення волосяного покриву біле з чорним малюнком.

Мейсенський баран. М'ясо-шкуркова і спортивна порода. Жива маса кроля коливається від 4 до 5,5 кг. За типом нагадує французького великого барана, забарвлення волосяного покриву, як у дрібного сріблястого кроля. Кольорові різновиди: чорний, блакитний, жовтий, сірий і гаванна. Цей кріль невибагливий, однак поширений порівняно мало.

Віденський білий належить до м'ясо-шкуркової породи. Його жива маса коливається від 4 до 5,5 кг, волосяний покрив білий, очі блакитні. Він представник середніх порід кролів. Невибагливий, придатний для розведення навіть початківцями.

Віденський голубий. Цей кріль належить до середніх порід м'ясо-шкуркового типу з живою масою 3,5—5,25 кг і темно-блакитним забарвленням волосяного покриву. Придатний для будь-яких умов утримання.

Віденський чорний. Це м'ясо-шкуркова порода з живою масою 3,5—5,25 кг. За типом він схожий на віденського блакитного. Волосяний покрив у нього чорний, як у кроля аляска. Дотримуватися вимог стандарту під час розведення цього кроля важко.

Віденський сірий. Кріль належить до м'ясо-шкуркових порід середніх розмірі з масою 3,5—5 кг. За типом схожий на віденського білого. Забарвлення волосяного покриву — сіре (дике) з темним, середнім і світлим відтінком. Невибагливий до умов утримання.

Чеський альбінос. М'ясо-шкуркова порода з масою 3,25—5 кг і білим забарвленням волосяного покриву, тулуб циліндричної форми, кінцівки середньої товщини, довжини. Цей кріль не дуже примхливий, придатний для будь-яких умов утримання.

Гототський білий. Це порода м'ясо-шкуркового напрямку з масою 3,5—5 кг. Тулуб циліндричної форми, груди широкі, волосяний покрив білого забарвлення, навколо очей — чорні обідки. Кріль дуже життєздатний і невибагливий до умов утримання.

Великий сріблястий. Кріль м'ясо-шкуркової породи з масою 3,5—5 кг. Він стрункіший, ніж французький сріблястий. Колір створюється завдяки чергуванню забарвлених і білих кінчиків остьового волоса. Різновиди забарвлення: чорне, блакитне, жовте, дике і гаванна. Для утримання потрібні просторі клітки.

Новозеландський червоний. Цей кріль м'ясо-шкуркового напряму продуктивності, жива маса його 3,5—5 кг, забарвлення волосяного покриву — вогненно-червоне. Тулуб видовжений, циліндричної форми з широкими грудьми і сильними кінцівками. Породи вирізняється плодючістю і швидким ростом, придатна для схрещування і може розводитися у стерпних умовах.

Гаванна. М'ясо-шкуркова порода з масою 3—4,25 кг, шоколадним забарвленням волосяного покриву. Тулуб циліндричної форми, кістяк тонкий. Кріль невибагливий до умов утримання і добре підходить і для кролівників-початківців.

Білоостьовий. Належить до м'ясо-шкуркових порід. Його маса коливається від 3 до 4,25 кг. За типом відповідає середнім породам. Остьовий волос міцний, еластичний, з білими кінчиками. Різновиди забарвлення: чорно-блакитне I типу гаванна. Ознаками білоостьової породи є біла облямівка носових отворів, обідків очей, скронь, вушних раковин і плям біля їхньої основи, живота, внутрішніх боків кінцівок і нижньої частини хвоста. Гарний, невибагливий кріль, але поширений порівняно мало.

Тюринген. Це м'ясо-шкуркова порода кролів, жива маса яких коливається у середньому від 3 до 4,25 кг. За типом відповідає середнім породам. Забарвлення волосяного покриву — світло-коричневе. У цього кроля, як у сарни, чорна вуаль на носі, вухах, стегнах і боках. Хоча він невибагливий, але поширений досить мало.

Аляска. Це м'ясо-шкуркова порода, виведена в Німеччині. Маса 3—4,25 кг. У нього блискучий чорний смух. Тіло менш міцне, ніж у віденського чорного. Тварина невибаглива до умов утримання.

Шиншила мала. Цей дрібний кріль належить до м'ясо-шкуркового напрямку продуктивності але використовується і для лабораторної мети. Він — типовий представник дрібних порід. Його маса коливається від 2 до 3,25 кг. Забарвлення волосяного покриву таке ж, як у великої шиншили. Оскільки він невибагливий до утримання, його можна рекомендувати розводити і кролівникам-початківцям.

Малий баран. Це кріль різнобічної продуктивності. За екстер'єром схожий на великого барана, але за розмірами значно менший за нього. Жива маса коливається від 2,5 до 3,5 кг. Удалося вивести такі ж його різновиди за забарвленням, як у великого барана. До умов утримання малий баран невибагливий.

Люкс. Це порода різнобічної продуктивності з живою масою 2—3,25 кг. За екстер'єром відповідає типу дрібних порід. Волосяний покрив сріблясто-блакитного забарвлення, до якого домішується червоно-коричневий тон. Цей кріль невибагливий до умов утримання, але поширений відносно мало.

Марбурзький. Належить до порід різнобічної продуктивності. Його жива маса 2—3,25 кг. Тулуб гармонійно розвинутий, волосяний покрив сіро-голубий з коричнюватим відтінком, за забарвленням подібний до сибірської білки. Кріль темпераментний, плодючий і невибагливий. Розводити його можуть і початківці.

Перлинний. Різнобічної продуктивності. Жива маса коливається від 2 до 3,25 кг. Тіло помірно щільне. Волосяний покрив — дикого забарвлення із сірими кінчиками остей, що додають йому типового перламутрового блиску. Кролик цієї породи невибагливий, поширений мало.

Мардер. Породу була виведена в багатьох країнах. Цей кріль приносить велику користь. Тіло його міцне (добре збите), жива маса 2,25—3,25 кг. Різновиди забарвлення, коричневе і блакитне. На спині волосяний покрив темніший, з боків — світліший. У мардера спостерігаються й ознаки горностаєвого забарвлення. Кріль невибагливий, плодючий, його можуть розводити й початківці.

Мардер білоостьовий. Хоча ця порода відзначається всебічною продуктивністю, її можна віднести і до спортивної. Маса коливається від 2,25 до 3,25 кг. За типом він схожий на звичайного мардера. Різновиди забарвлення: блакитне і коричневе за забарвленням волосяного покриву подібний до мардера, але є й білі ості. Невибагливий, але поки що поширений мало.

Саксонський золотий. Порода різнобічної продуктивності. Тіло коротке, міцне. Маса 2—3,25 кг, забарвлення волосяного покриву оранжево-червоне. Невибагливий до умов утримання.

Чорноостьовий. Цей кролик має всебічну продуктивність. Належить до порід дрібного типу з масою 2,25— 3,25 кг. Забарвлення волосяного покриву біле, кінчики остьового волоса чорні, що створює темну вуаль. Це невибагливий, але мало поширений кріль.

Сріблястий чорний — невибагливий з комбінованою продуктивністю. Жива маса 2—3,25 кг. Його первісні різновиди забарвлення — сріблясте жовте, сріблястих диких відтінків, сріблясте блакитне, сріблясте гаванна, і світло-сріблясте — вважаються самостійними породами. Сріблястість утворює чергування білих і забарвлених кінчиків остьового волоса Цих кролів можуть розводити і початківці-аматори.

Голичський голубий. Це дрібна порода всебічної продуктивності, з масою 2.25—3,25 кг. Тіло міцне, м'язисте, волосяний покрив блакитнувато-сталевого забарвлення. Не дуже вибагливий до умов утримання.

Вогненний кріль. Порода комбінованої продуктивності, типова дрібна, жива маса 2,25—3.25 кг. Різновиди забарвлення: чорне, блакитне, гаванна, білясте, сріблясте й золоте. Вогненні краплення на загальному тлі (подібно до білих — у білоостьового кроля) — характерні ознаки породи. Цей кріль невибагливий до умов утримання.

Російський. Належить до м'ясо-шкуркових порід дрібного типу Його жива маса — 2—3 кг. У забарвленні волосяного покриву спостерігається горностаєвий відтінок. Пігментований малюнок очей, маски, лапок і хвоста — чорний чи голубий. Цей кріль невибагливий. Рекомендується для розведення і кролівникам-початківцям.

Кріль велетень. Це найбільша порода — жива маса в середньому від 6 до 7 кг і більше. Тіло могутнє, довге і м'язисте, кінцівки сильні, товсті прямі вуха. Різновиди забарвлення: сіро-коричнєве, залізне, чорне, жовте, гаванна. блакитне, сіро-блакитне і шиншилове. Вибагливий до годівлі, а також до умов утримання — для нього потрібні просторі клітки.

Білий велетень. Схожий на кроля велетня, але трохи менший за нього і ніжніший. Жива маса 5,5—6,5 кг і більше.

Угорський велетень. Жива маса 5,5—7 кг і більше, за типом і потребами до умов утримання схожий на кроля велетня. Забарвлення волосяного покриву сіро-коричнєве.

Кріль лисиця. Це невибаглива тварина шкуркового типу з довжиною волосу 60-30 мм. Важить 2.5—4 кг. Тулуб міцний, м'язистий з короткою шиєю. Волосяний покрив має тверді, грубі ості. Розводять кролів усіх різновидів забарвлення, крім метелика.

Кастор-рекс. Середніх розмірів короткошерстий, шкуркового типу. Жива маса 3—4,5 кг. Тулуб злегка видовжений, конусоподібний. Забарвлення волосяного покриву каштанове з чорною вуаллю. До годування невибагливий. Не витримує ґратчастої підлоги.

Рекси середні (група 1). Їхня маса відповідає масі середніх порід, тобто дорівнює 3—4 кг. За типом і характером волосяного покриву подібні до кастор-рекса, за забарвленням — на кролів усіх середніх порід. До цієї групи належать: рекс білий червоноокий, рекс білий синьоокий, рекс голубий, рекс шиншиловий, рекс червоний, рекс чорний, рекс гаванна, рекс далматинський метелик (забарвлення волосяною покриву має несиметричний малюнок, різновиди забарвлення: чорне блакитне, гаванна і чорно-жовте), рекс гототський, рекс триколірний, метелик, рекс японський, рекс чеський метелик і рекс словацький сіро-голубий.

Рекси дрібні (група 2). Жива маса відповідає масі дрібних порід, тобто дорівнює 2—3,25 кг. За типом і характером волосяного покриву вони схожі на кастор-рекса, за забарвленням — на кролів усіх дрібних порід. Потребують таких самих умов утримання, як кастор-рекс та дрібні породи. До цієї групи належать рекс марбурзький, рекс люкс, рекс сріблястий чорний, рекс сріблястий жовтий, рекс сріблястий гаванна, рекс голубий, рекс вогненний, рекс англійський папільйон, рекс голландський, рекс мардер і рекс російський.

Рекс карликовий. Це найдрібніший спортивний короткошерстий кріль. Його жива маса 0,9—1,5 кг. Довжина волоса 14—15 мм. Має забарвлення усіх кольорових різновидів дрібних кролів.

Ангорський кріль. Належить до найдавніших порід. Це єдина порода кролів, від яких одержують пух за життя тварини. Довжина волоса в нього 60—30 мм. Він тонкий з мінімальною кількістю ості. Волосяний покрив росте постійно, тому стригти його необхідно регулярно. Маса його 3—4,5 кг. Він належить до середніх порід. Є кілька кольорових різновидів. Найбільше використовують пух білого забарвлення, менше — чорного, голубого, жовтого, гаванна і світло-коричневого. Ангорський кріль дуже вибагливий до умов утримання.

Німецький великий метелик. Це великий кріль з живою масою 5—6 кг і більше. Для нього характерний довгий тулуб з виточеними лініями, із грубуватим чорним чи блакитним симетричним малюнком типу англійський метелик. Малюнок створює забарвлення вух, обідків очей, краватки-метелика, плям на щоках, на ліктювих і скакальних суглобах, на боках і поверхні хвоста. Цей кріль придатний для племінної справи, вибагливий до утримання.

Англійський баран. Примхлива спортивна порода, середньою масою 3,5—5,5 кг. Це характерний представник баранячих порід з типовими вушними раковинами, відстань між крайніми цятками має бути не менше 620 мм, а ширина між вухами — 140 мм і більше. Для породи допускаються усі забарвлення волосяного покриву, у метеликів — тільки боковий малюнок.

Японський кріль. Це примхлива спортивна порода середніх розмірів, з масою 3,35—4,5 кг. Забарвлення волосяного покриву — жовті смуги, що чергуються, або плями.

Чеський метелик. Цей кріль важить 3—4,25 кг. Він має гарні продуктивні якості. У нього тіло циліндричної форми, тонкий кістяк, середньої довжини кінцівки. Забарвлення волосяного покриву —

симетричний метелик, як у німецького великого метелика, але ніжніше. Різновиди забарвлення: чорне, блакитне, жовте, гаванна, світло-коричневе, сіро-коричневе і черепашаче. Кріль вибагливий до племінної роботи, однак невибагливий до годування та утримання.

Триколірний метелик. За типом і величиною схожий на чеського метелика. Має однакову з ним живу масу, що коливається від 3,25 до 4,25 кг. На відміну від чеського метелика його забарвлення має малюнок англійського чорно-жовтого метелика. До годування та утримання невибагливий. Однак племінну роботу з ним мають проводити тільки досвідчені кролівники.

Чеський відгадувальник. Цього кроля можна віднести до порід всебічної продуктивності. У племінній справі — це універсальна піддослідна тварина (якщо необхідно розвіяти сумнів щодо чистопородності кролів). Маса його 3,5—4,5 кг. Тіло міцне, циліндричне. Забарвлення волосяного покриву оранжево-сіре, схоже на колір річкового піску. Цей кріль невибагливий.

Кріль заєць. Це англійська спортивна порода масою 3,25—4,25 кг. Virізняється струнким тулубом, довгими кінцівками і здатністю надзвичайно високо стрибати. Нагадує зайця: він — єдиний представник такого типу кроля. Забарвлення волосяного покриву сіро-коричневе з червонуватим чи вогненно-золотим відтінком. Кріль вибагливий до умов утримання, йому потрібні просторі клітки з вигулом.

Сіамський. Невимогливий кріль спортивної породи з живою масою 2—3,25 кг. Різновиди забарвлення — біле з жовтим відтінком і біле з блакитним відтінком. Обидва різновиди мають ознаки горностаєвих відтінків, на спині буває темна смуга, а на чолі дзеркало.

Англійський папільйон. Масою 2 25—3.25 кг, virізняється досить гармонійно розвинутим тулубом і довгими кінцівками. Волосяний покрив білий з чорним, блакитним чи темно-червоним малюнком симетричного англійського метелика. Від інших кролів породи метелик він відрізняється тим, що його дуже тонкий малюнок на волосяному покриві доповнений ланцюговим малюнком з обох боків тулуба. Цей кріль вибагливий до племінної роботи.

Голландський кріль. Це одна з найстаріших порід, котра належить до групи спортивних, хоча не можна не враховувати і його м'ясну продуктивність. Маса його коливається від 2.25 до 3,25 кг. Тіло міцне, циліндричної форми кінцівки короткі. Забарвлення волосяного покриву — так званий голландський метелик: на основному тлі інакше забарвлені вуха, щоки і задня половина тулуба. Різновиди забарвлення: чорний, блакитний, жовтий, гаванна, світло-коричневий, залізистий, сіро-коричневий, марбурзький, шиншиловий і японський. Цей кріль дуже плідючий і невибагливий до умов утримання.

Карликовий баран. Представляє невибагливу спортивну породу кролів. Жива маса 1—2 кг. За типом нагадує великого барана. Відстань між крайніми цятками вух 220—280 мм. Забарвлення карликового барана таке, як і в великого барана.

Кріль карликовий. Це найдрібніша порода нормально-шерстних кролів. Їхня жива маса лише 0,7—1,5 кг (Ідеальна 0,9—1,25 кг). Різновиди забарвлення ті ж, що й у великих порід. Невимогливий до умов утримання.

Карликова лисиця. Невибаглива спортивна порода кролів. Жива маса 0,9—1,5 кг. За типом схожий на карликового кроля. Довжина волоса 3—5 см, за забарвленням волосяного покриву подібна до кроля лисиці.

ЦІКАВО ПРО ТВАРИН

Мова тварин

Щоб краще зрозуміти свого улюбленця, мало просто спостерігати за ним. Доведеться також вивчити «кролячу мову», яку використовує кролик при спілкуванні з родичами і з вами.

Спілкуються кролики в основному через жести, які мають у їх житті дещо більшу роль, ніж у собак і котів. Кролі здатні виражати свої почуття - вони вміють муркотіти, кричати, бурчати, якщо відчувають небезпеку чи відчувають сильний біль. Важливий момент взаєморозуміння між кроликом і вами – це мова тіла.

Лежить на боці, відкидавши лапи – не зважайте, кролику затишно, він відчуває себе в безпеці й відпочиває. Вилизує вашу руку – жест прояву дружби і любові. Так само кролик відноситься до своїх родичів, з якими він знаходиться в хороших стосунках.

Дозволяючи себе погладити цим кролик виказує вам найвищу ступінь довіри. Якщо кролик ще не звик, він може неправильно відреагувати і навіть вкусити. Спробуйте обережно почухати лоб. Він зрозуміє, що ви пропонуєте йому свою дружбу, і не хочете йому зашкодити.

Став на задні лапи, і він намагається краще розгледіти цей предмет.

Штовхає мордочкою – намагається привернути до себе увагу. Погладьте кролика, дайте йому щось смачненьке.

Вуха притиснуті до тіла, дивиться боязливо – чимось зляканий. Краще відійти, дати час заспокоїтися, потім погладити.

Кусається – ви зробили щось, що не сподобалось кролику. Вуха притиснуті до голови – це означає, що він розсердився. Положення вух угору й внутрішня поверхня назад – готовність напасти.

Ознакою хорошого настрою є перекочування з боку на бік. Важливим індикатором настрою і самопочуття кролика являється ніс. Чим частіше рухається ніс, тим більше зацікавлений ваш улюбленець.

Зляканий кролик, якщо не може утекти, стукає від страху зубами. Нервові кролики інколи тихо бурмотять. Є кролі, які все своє життя так спілкуються. Роздратований кролик може навіть ричати.

Отже, розуміння емоційного стану кролика, змісту жестів і дій допоможе вам отримати необхідну інформацію про те, що він хоче, відчуває. Тому мову кролика потрібно знати всім кролівникам.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Л.А.Білий . Кролівництво . Київ „ Вища школа ” 1990 .
2. И. Сергеев . Домашнее подворье . Клуб 2002 .
3. Г.С. Нога .Спостереження по зоології . Москва . 1979.
4. М.П. Тихонова . Кролівництво . Київ 1960 .